

РОЗДІЛ 6

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-3/44>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF RESEARCH OF THE CONCEPT AND CONTENT OF ECOLOGICAL INFORMATION

Демчук Т.І., аспірантка
кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національний університет «Одеська юридична академія»

У статті представлено методологічний аналіз дослідження поняття та змісту екологічної інформації. Його розпочато з аналізу наявних у методології юриспруденції підходів, методів, прийомів та способів, що дають змогу різнобічно та об'єктивно дослідити питання.

Екологічна інформація стає актуальним предметом наукового дослідження. Будучи безперечним у минулому і на сучасному етапі розвитку еколого-правових відносин це явище зазнало змін та потребує більш детального розуміння та дослідження.

Варто зупинитись також на методологічному аналізі самого поняття «екологічна інформація», адже вона важлива для всіх живих організмів і функціонування всіх природних та штучних екологічних систем. Фундаментальна характеристика всіх екосистем міститься в синтаксичній і семіотичній інформації та є важливою для їх структури і функціонування.

Тривале накопичення знань про взаємозв'язок людини і природи має стати усвідомленням важливості екологічної інформації та цілісності цього явища. Воно виникло у зв'язку з нагальною потребою людства в науковому, всебічному пізнанні.

Погіршення стану навколишнього середовища, зміна клімату, зневоднення, опустелювання, осушення, виникнення техногенних катастроф та природних катаклізм стали неминучим результатом виникнення такої категорії, як екологічна інформація, яка б дала змогу уникнути частини катастроф чи зменшити негативний вплив на довкілля.

Методологічною основою розуміння ролі і значення екологічної інформації, а також забезпечення доступу до неї має стати системний підхід до екологічних правовідносин, усвідомлення причинного зв'язку між антропогенною діяльністю людини на шкідливими і подекуди незворотними наслідками в навколишньому природному середовищі.

Враховання законів природи та визнання закономірностей її розвитку дасть змогу досягти розумного балансу між економічною ефективністю та екологічною безпекою. В основу раціонального природокористування має бути покладено розробку ефективних механізмів оцінки впливу на довкілля, і доступ до екологічної інформації є невід'ємним елементом цих механізмів.

Ключові слова: екологічна інформація, методологія юридичної науки, метод пізнання, формально-логічний метод, догматичний метод, порівняльно-правовий метод, нормативний підхід, методологія факторного аналізу, функціональний метод, критичний метод, історико-правовий метод.

The article presents a methodological analysis of the study of the concept and content of environmental information. It should begin with an analysis of existing approaches in the methodology of jurisprudence, methods of techniques and methods that will allow a comprehensive and objective study of the research issue.

Environmental information is becoming a relevant subject of scientific research. Being indisputable in the past at the present stage of development of environmental and legal relations, this phenomenon has changed and needs more detailed understanding and research.

It is also worth focusing on the methodological analysis of the very concept of "environmental information". After all, it is important for all living organisms and the functioning of all natural and artificial ecological systems. The fundamental characteristics of all ecosystems are contained in syntactic and semiotic information and are important for their structure and functioning.

A long-term accumulation of knowledge about the relationship between man and nature should be an awareness of the importance of environmental information and the integrity of this phenomenon. It arose in connection with the urgent need of mankind for scientific, comprehensive knowledge.

Environmental degradation, climate change, dehydration, desertification, drainage, man-made disasters and natural disasters have inevitably resulted in the emergence of such categories as environmental information, which would avoid some catastrophes or reduce the negative impact on the environment.

The methodological basis for understanding the role and importance of environmental information, as well as providing access to it should be a systematic approach to environmental relations, awareness of the causal link between anthropogenic human activities on harmful and sometimes irreversible consequences in the environment.

Taking into account the laws of nature and recognizing the laws of its development will achieve a reasonable balance between economic efficiency and environmental safety. The rational use of nature should be based on the development of effective mechanisms for environmental impact assessment and access to environmental information is an integral part of these mechanisms.

Key words: ecological information, methodology of legal science, method of cognition, formal-logical method, dogmatic method, comparative-legal method, normative approach, methodology of factor analysis, functional method, critical method, historical-legal method.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток суспільних екологічних відносин ставить перед наукою екологічного права низку важливих завдань. Розпад Радянського Союзу призвів до здійснення радикальних змін, які потрібно було здійснити в державно-політичному житті суспільства, адже відбулась руйнація економічних, соціальних, політичних, екологічних та інших систем, що спричинило дезорганізацію в галузі методології соціальних процесів. Як зазначає В.Д. Сидор, «неозброєним оком помітна неадекватність правової теорії реаліям практичного життя. Проте наукова теорія є життєздатною лише за умови загального сприйняття її основних положень науковим співтовариством» [1, с. 9]. А тому варто було узгодити методологію правових наук із суспільно-політичним життям суспільства.

нізацію в галузі методології соціальних процесів. Як зазначає В.Д. Сидор, «неозброєним оком помітна неадекватність правової теорії реаліям практичного життя. Проте наукова теорія є життєздатною лише за умови загального сприйняття її основних положень науковим співтовариством» [1, с. 9]. А тому варто було узгодити методологію правових наук із суспільно-політичним життям суспільства.

Після здобуття незалежності України відстежується стрімкий розвиток усіх галузей суспільного життя, наукових технологій та динамічного реформування національного ладу, які не мають належного наукового та методологічного підґрунтя. Методологія юридичної науки зазвичай розглядалась у галузі теорії та історії держави і права, однак нині методологія права виходить на новий рівень, відповідно до якого вчені-правники, науковці та спеціалісти в цій галузі права створюють ідеї, обґрунтовують нові теорії, які спрямовані на розвиток екологічного інформування населення в Україні. Питання методології в сучасній науці екологічного права порушувалося не одноразово, при цьому «особливо важливими стають вимоги спільності вихідних методологічних підходів» [2, с. 56].

Аналіз останніх досліджень. Методологія розвитку поняття та змісту «екологічна інформація» майже не відрізняється від методології юридичної науки. Проблеми та питання методології суспільних відносин у галузі екологічного права були предметом дослідження багатьох українських вчених науковців, зокрема: В.І. Андрейцева, Г.В. Анісімової, А.П. Гетьмана, В.М. Єрмоленка, І.І. Каракаша, Н.Р. Кобецької, Т.О. Коваленко, Т.Г. Ковальчук, В.В. Костицького, М.В. Костицький, С.М. Кравченко, М.В. Красної, В.В. Носіка, Є.В. Позняк, Ю.М. Оборотов, Б.Г. Розовського, В.Д. Сидор, А.К. Соколової, Н.І. Титової, Т.Є. Харитонової, Ю.С. Шемшученка, М.В. Шульги.

Метою статті є всебічний аналіз методологічних засад дослідження поняття та змісту екологічної інформації.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає М.В. Костицький, «юридична наука, з одного боку, має виконувати прогностичну функцію – передбачати власний саморозвиток, потребу в правовому і законодавчому врегулюванні суспільних відносин у певний історичний період. Вона ж має розробляти концепції правового і законодавчого врегулювання певних напрямів суспільного життя» [3, с. 4].

Методологія юридичної науки – це система підходів, методів і способів наукового дослідження, теоретичні засади їх використання у процесі вивчення державно-правових явищ. Основу методологічної юридичної науки становить низка підходів, зокрема: філософсько-світоглядні підходи (матеріалістичний чи ідеалістичний, діалектичний чи метафізичний, визнання чи заперечення об'єктивних соціальних, у тому числі державно-правових, закономірностей та можливості їх пізнання, здобуття істинних знань про них); загальнонаукові методи, тобто такі, які використовуються у всіх або більшості наук (наприклад, методи: структурний, функціональний, сходження від абстрактного до конкретного; формально логічні процедури – аналіз та синтез); групові методи, тобто такі, які застосовуються лише в певній групі наук, наприклад, тільки в суспільствознавстві (метод конкретно-соціологічного дослідження); спеціальні методи, тобто прийнятні для дослідження предмета якоїсь однієї науки (тлумачення юридичних норм, спеціальні прийоми узагальнення юридичної практики) [16, с. 618].

Ю.М. Оборотов зазначає: «Серед найважливіших питань методології юриспруденції історичного розвитку права і держави в призмі не загальної історії (європоцентристської, лінійної та детерміністичної), а глобальної історії з її поліцентричним світом, що розвивається через екологічні, культурні й політичні кризи з принципово непередбачуваним результатом, для юриспруденції дуже значиме введення в науковий обіг поняття локальної цивілізації як культури, здатної видавати глобальні проекти життєвладштування, що характеризують їх потенційну силу впливу на світ, яка виражається в таких елементах, як релігія, ідеологія, стандарти життя» [4, с. 42].

Методологічна підсистема юриспруденції останнім часом після тривалої перерви знову досліджується і розвивається окремо і компактно [3, с. 5].

За словами Ю.С. Шемшученка, «бачити методологічну основу створення теорії оптимальної взаємодії суспільства і природи в пізнанні законів останньої і в цілому їхньому використанні, а точніше, в послідовному врахуванні їх у господарській практиці, правильно лише почасти. Відносини в галузі охорони довкілля і раціонального використання природних ресурсів, їхній характер, як і зміст всієї системи виробничих відносин, зумовлений соціально-економічно, тобто задається генотипом відповідного способу виробництва» [5, с. 70].

В. Єлісеєв зазначає: «Нині вже зрозуміло, що реалізацію моделей сталого розвитку можна здійснити лише на основі ґрунтовних екологічних досліджень і доведення їх результатів до широких верств населення. Лише тоді досягнення науки зможуть стати засобом підвищення екологічної культури та свідомості, ідентифікації свого місця в глобальній соціоєкосистемі, знаходження своєї екологічної ніші. Але цей процес ускладнений тим, що сучасна екологія досі не перетворилась на чітку теоретико-методологічну систему. Це наукова дисципліна на етапі становлення, яке прискорене наявністю загрози незворотної деградації біосфери. В ній паралельно співіснують кілька методологій із різними підходами до визначення базових понять змісту екології, її зв'язків з іншими дисциплінами» [6, с. 334].

Варто зазначити, що методологічні засади дослідження поняття та змісту екологічної інформації майже не здійснювались. О.А. Шомпол зазначає: «Проблеми правового регулювання екологічної інформації на науковому рівні найчастіше розглядаються: крізь призму правових проблем забезпечення та реалізації права людини на екологічну інформацію, крізь призму реалізації функції екологічного управління – екологічного інформування або крізь призму реалізації міжнародно-правових зобов'язань України» [7, с. 224].

На думку В.В. Єлісеєва, екологічна інформація починає свій шлях до реципієнта з природної системи, і, зазнавши змін у процесі обробки й аналізу, перетворюється на інформаційні повідомлення, які частіш за все з'являються у вигляді наукових та інших публікацій. Якщо з такого повідомлення вилучити абіотичну, соціогенну й техногенну компоненту або навіть всі їх разом, то воно збереже свою природу і певну адекватність реальній екологічній ситуації. Якщо ж з повідомлення вилучити біотичну компоненту, то інформаційне повідомлення втратить статус екологічного і перетвориться на технічне, геологічне, економічне або ще якимось іншим [6, с. 335].

На думку британських дослідників екологічного права А. Кіса та Д. Шелтона, право на екологічну інформацію може означати (у вузькому розумінні) свободу пошуку інформації, або ж (у ширшому розумінні) право на доступ до інформації чи навіть право її отримувати [8, с. 10].

О.М. Горбачов вважає, що «під «екологічною» розуміється інформація не тільки про стан навколишнього середовища, а й про заходи щодо її охорони» [9, с. 25].

В.В. Єлісеєв вважає, що «екологічну інформацію можна визначити як частину інформації про природу, яка стосується взаємодій біологічних об'єктів із факторами оточуючого середовища» [6, с. 335].

Як зазначає В.В. Тарасова, «екологічна інформація являє собою певну сукупність даних про динаміку якісних та кількісних змін, які можуть траплятися із природними об'єктами довкілля, а також їх взаємозв'язок та закономірності їхнього розвитку. Крім того, ця сукупність даних виступає базою для оцінювання екологічного стану навколишнього природного середовища, а також прийняття на їх основі виважених управлінських рішень в галузі екології» [11, с. 128].

Не заперечуючи основоположне значення наукових доробок із питань методології, одночасно варто підкреслити специфіку, пов'язану зі складністю еколого-правових процесів і явищ. Варто визначити основні методологічні підходи, що можуть бути застосовані до екологічної інформації.

Найбільш поширеним є метод пізнання як розумовий процес, що реалізується в науковій формі й спрямований на (предмет) об'єкт дослідження з метою набуття нових правових знань як у загальнотеоретичному, так і в галузевому аспектах [12, с. 39]. Екологічна інформація є життєво важливим явищем для суспільства, яке зумовлює стан навколишнього природного середовища та його вплив на життя та здоров'я населення. Застосування методу пізнання дає змогу визначити, яким чином виникло і розвивалось поняття «екологічна інформація», суть, зміст та форми прояву цього поняття, які чинники впливали на розвиток поняття тощо. Екологічна інформація є досить новим поняттям в українській та зарубіжній юридичній літературі, адже раніше людство майже не цікавилось станом навколишнього середовища, не говорячи вже про саме володіння екологічною інформацією. Вперше про екологічні права, а згодом про екологічну інформацію почали говорити на міжнародному рівні, адже тоді європейську спільноту став турбувати стан навколишнього середовища. З огляду на те, що Україна є пострадянською державою, доступ до екологічної інформації та стан довкілля були на останньому місці. Екологічна інформація була секретною, з обмеженим доступом для населення. Швидкий розвиток технологій, приріст металургійних та інших заводів промисловості значно погіршували стан навколишнього природного середовища, адже на першому плані був економічний приріст. Таке прискорення тягнуло за собою низку негативних наслідків як для довкілля, так і для здоров'я громадян.

До чинників, які вплинули на формування та розвитку поняття «екологічна інформація» та його змісту варто зарахувати: 1) побудову сучасної демократичної держави; 2) підвищення рівня обізнаності населення; 3) участь громадськості у прийнятті екологічно значущих рішень; 4) загальнодоступність екологічної інформації допоможе уникнути багатьох трагічних наслідків для життя і здоров'я громадян (на прикладі Чорнобильської катастрофи); 5) гармонізацію вітчизняного законодавства із правом ЄС; 6) розвиток інформаційних технологій та науковий прогрес та інші.

Отже, метод пізнання досить позитивно впливає на методологічні засади становлення і розвитку поняття «екологічна інформація» та його змісту, за його допомогою можна визначити всі недоліки останнього, а також побачити історію становлення та розвитку.

Традиційним для юридичної науки методом є формально-логічний (його ще називають догматичний), який полягає в логічній обробці норм права. Як зазначає В.Д. Сидор, «формально-логічний метод вимагає від дослідника певного порядку пізнання, послідовності, переконливості й точності. Дотримання формально-логічних вимог є важливою умовою забезпечення надійності та науковості отримання інформації. Він дає змогу виявити невідповідність тих чи інших правових норм реаліям суспільного життя, протиріччя правових актів тощо» [1, с. 23–24].

За допомогою формально-логічного методу здійснюється тлумачення поняття «екологічна інформація», а також виділяються наслідки такого тлумачення. Цей метод треба використовувати в поєднанні з іншими методами для ефективного та глибокого наукового аналізу правового явища. Головним недоліком застосування лише формально-логічного методу є те, що він не забезпечує повноту тлумачення.

Догматичний метод застосовується під час тлумачення конкретної норми права, у цьому випадку ст. 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». За його допомогою можна перетворити результат тлумачення поняття «екологічна інформація» на логічний висновок.

Якщо розтлумачити поняття «екологічна інформація», можна проаналізувати всі основні елементи цього визначення. Варто зазначити, що поняття досить деталізоване,

на відміну від визначення, яке містить Орхуська конвенція, а також у визначенні підкреслюється, що екологічна інформація – це інформація не лише про стан навколишнього природного середовища, а й складники і фактори, що на нього впливають. Однак, на нашу думку, це визначення поняття «екологічна інформація» варто змінити (прибравши словосполучення «інформація про стан навколишнього природного середовища»), залишивши лише словосполучення «екологічна інформація», та доповнити ще кількома елементами.

Процес гармонізації екологічного права України з європейським та міжнародним правом підносить на новий рівень роль і значення порівняльно-правового методу. Це метод вивчення правових систем різних держав шляхом зіставлення однойменних правових норм, інститутів, принципів тощо та практики їх застосування [16, с. 666]. Основним логічним прийомом у межах цього методу є порівняння. Зазначений метод дає змогу виявити схожість і відмінність між явищами конституційно-правової дійсності, визначити їх зв'язки між собою та з іншими явищами, загальне й особливе в їхньому розвитку, сприяє встановленню закономірностей шляхом порівняння об'єктів у різний час, порівняння їхніх властивостей у минулому з тими ж властивостями в нинішньому стані задля встановлення змін чи тенденцій розвитку [13, с. 11–12].

Для раціонального й повного врегулювання, а також систематизації правового механізму реалізації доступу до екологічної інформації та поняття «екологічна інформація» доцільно використовувати саме порівняльно-правовий метод. Важливість цього методу полягає у вивченні європейського досвіду в галузі доступу до екологічної інформації. Актуальність застосування порівняльно-правового методу після проведення низки екологічних реформ полягає в порівняльному зіставленні поняття «екологічна інформація» та доступу до екологічної інформації різних країн світу.

Порівняльно-правовий метод використовується для з'ясування спільного і відмінного між поняттями «екологічна інформація» різних правових систем шляхом їх порівняння. Для повного та всебічного дослідження поняття «екологічна інформація» за допомогою цього методу варто застосовувати два його підходи – нормативний та функціональний.

Застосування нормативного підходу дасть змогу зрозуміти закономірності розвитку поняття «екологічна інформація» в різних правових системах. Своєю чергою застосування функціонального підходу дасть змогу виявити відмінні та подібні риси поняття «екологічна інформація» та його змісту в різних правових системах, що, відповідно, дасть змогу виявити специфічні риси правового регулювання еколого-інформаційних відносин.

Застосування порівняльно-правового методу не тільки у сфері дослідження методологічних засад поняття «екологічна інформація» та його змісту, а й самого доступу до екологічної інформації буде дуже корисним, адже Україна після підписання Угоди про ратифікацію з Європейським Союзом перебуває на стадії адаптації та гармонізації вітчизняного законодавства, для якого це надзвичайно корисно та життєво необхідно, адже та цьому етапі його розвитку та зміни можна вийти за рамки національного права та запропонувати нові методологічні підходи, які будуть більш доцільними та вдалими. Варто зазначити, що поняття та зміст екологічної інформації та механізм реалізації права на доступ до екологічної інформації в європейських державах розвинений на вищому рівні, який добре інтерпретований і регламентований.

Оскільки поняття екологічна інформація має відношення до категорій «екологія» та «інформація», взаємозв'язок цих категорій може бути встановлений за допомогою методу факторного аналізу. Науковий прийом факторного аналізу заснований на уявленні про те, що будь-яке явище, яке

розглядається як система, є певною впорядкованою сукупністю елементів, що перебувають у взаємозв'язку і взаємозумовленості [1, с. 25]. Справді, визначення терміна «екологічна інформація» складається з елементів, які тісно пов'язані між собою та систематично впорядковані. Під час застосування цього методу до інтерпретації поняття «екологічна інформація» не варто забувати про вплив певних чинників на поняття, а також враховувати зміни, які відбуваються в екологічному законодавстві.

Методологія факторного аналізу простежується у визначенні, яке подає З.Я. Козак: «Екологічна інформація – це будь-яка інформація в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи іншій матеріальній формі про: 1) стан навколишнього природного середовища, його об'єктів, їх взаємодію та рівні забруднення: а) стан навколишнього природного середовища; б) стан об'єктів навколишнього природного середовища: земель, ґрунту, вод, надр, атмосферного повітря, рослинного світу, тваринного світу, ландшафту, природних об'єктів, біологічне різноманіття і його компоненти, включаючи генетично видозмінені організми; в) взаємодія між об'єктами навколишнього природного середовища; г) рівні забруднення навколишнього природного середовища, його об'єктів; 2) джерела, фактори, матеріали, речовини, продукцію, енергію, фізичні фактори, які впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей, наприклад, шум, вібрація, електромагнітне випромінювання, радіація; 3) діяльність, що впливає або може вплинути на складники навколишнього середовища; 4) заходи, що впливають або можуть вплинути на складники навколишнього середовища: адміністративні заходи, угоди в галузі навколишнього середовища, політика, законодавство, плани, програми, прогнози; 5) аналіз затрат і результатів та інший економічний аналіз і припущення, використані в процесі прийняття рішень із питань, що стосуються навколишнього середовища. Зокрема, витрати, пов'язані із здійсненням природоохоронних заходів за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища, інших джерел фінансування; 6) стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складників навколишнього середовища або через ці складники, фактори, діяльність або заходи. Зокрема, загрозу виникнення і причини надзвичайних екологічних ситуацій, результати ліквідації цих явищ, рекомендації щодо заходів, спрямованих на зменшення їх негативного впливу на природні об'єкти та здоров'я людей» [14, с. 56].

Функціональний метод передбачає дослідження поняття «екологічна інформація» через її функції. Він полягає в дослідженні поняття «екологічна інформація» через її елементи, а також через їхню взаємодію між собою та з іншими суміжними складниками. Екологічна інформація – досить динамічне поняття, яке створене не так давно та постійно розвивається, воно функціонує в певному навколишньому середовищі, яке його змінює, а також детермінує спрямованість екологічно-інформаційного функціонування. Правильне застосування цього методу дає змогу легко орієнтуватися в законодавчих актах екологічного права, матеріалах практики реалізації права

на доступ до екологічної інформації, створить сприятливі умови для наукового обговорення з подальшим змістовним обґрунтуванням рекомендацій щодо вдосконалення самого терміна «екологічна інформація» та механізму реалізації права на доступ до екологічної інформації.

Застосування критичного методу дасть змогу оцінити перспективи й напрями розвитку поняття й змісту «екологічна інформація» та правового механізму реалізації цього права, а також по-новому подивитись на раніше створені конструкції. За допомогою цього методу можна буде відмовитись від застарілих думок вчених-науковців, виявити якісь нові суперечності та неточності тощо. Нині немає єдності щодо визначення терміна «екологічна інформація» серед науковців, зокрема, В.І. Кутузов, А.А. Попов під цим терміном розуміють будь-яку інформацію про стан вод, повітря, ґрунту, фауни, флори, землі і природних зон і про діяльність або заходи, які несприятливо впливають або можуть справляти такий вплив на них, а також про діяльність або заходи, спрямовані на їх охорону [15, с. 22].

Застосування історико-правового методу дає змогу проаналізувати історію виникнення поняття «екологічна інформація». Термін «екологічна інформація» у правовий обіг увійшов нещодавно. Це пояснюється невідомістю громадськості у плані знань про свої екологічні права. Взагалі екологічне право – досить нова правова галузь, на відміну від кримінальної, цивільної або адміністративної. Уперше про це заговорили на міжнародному рівні. Як вже зазначалось, основний акт, який регулює відносини у сфері доступу до екологічної інформації та інтерпретує його в своєму нормативно-правовому акті, становить основу для всіх європейських (і не тільки) країн для вдосконалення національного законодавства.

Країни, які підписали цю конвенцію, створили спеціалізовані акти, які регулюють та дають визначення поняттю «екологічна інформація» та доступу до неї, а також глумачать та визначають механізми реалізації такого права, процедури та вдосконалюють інтегровані системи електронного доступу до екологічної інформації.

Нині дуже багато сил покладено на заповнення прогалини, яка склалась між інформаційними теоріями та думками сучасних учених. Варто усвідомити, що потрібна досить потужна методологічна база, за допомогою якої можна сформулювати сучасне інформаційне суспільство, адже інформація відіграє фундаментальну роль в екологічних системах.

Висновки. Встановлено, що методологічною основою розуміння та дослідження правової природи екологічної інформації є усвідомлення нерозривного зв'язку людини з природою. З одного боку, господарська діяльність людини негативно впливає на стан навколишнього природного середовища, антропологічний тиск на довкілля щороку зростає, призводячи інколи до непоправних наслідків. З іншого боку, людина як біологічна істота дедалі частіше відчуває свою беззахисність перед природними катаклізмами. Екологічна інформація може і стати тим інструментом, правильне та своєчасне використання якого дасть змогу мінімізувати негативний вплив людини на природу і захистити людину від стихійних лих природного характеру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сидор В.Д. Методологічні засади та історичні передумови формування сучасного земельного законодавства і права України : монографія Чернівці : Технодрок, 2013. 208 с.
2. Шестерюк А.С. К вопросу о предмете экологического права. *Экологическое право*. 2005. № 1. С. 54–60.
3. Костицкий М.В. Філософські та наукознавчі проблеми юриспруденції (як науково-практичного комплексу) та окремих галузей юридичної науки. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2013. № 1-2.
4. Оборотов Ю.М. Філософія права і методологія юриспруденції. *Проблеми філософії права*. 2003. Том 1. С. 41–43.
5. Шемшученко Ю.С. Правовые проблемы экологии. Київ : Наук. думка, 1989. С. 70.
6. Єлісєєв В.В. Впорядкування інформації — поточна проблема екологічної науки. *Наукові записки*. Том 18. Спеціальний випуск. С. 334–337.
7. Шомпол О.А. Екологічна інформація як об'єкт правовідносин за екологічним законодавством України. *Збірник матеріалів Першого зібрання фахівців споріднених, проблем та методики викладання аграрного, земельного, екологічного та природноресурсового*

права у вищих навчальних закладах України, м. Одеса, 9–10 вересня 2016 року / відп. ред. проф. І.І. Каракаш. Одеса : Юридична література, 2016. 260 с.

8. Морозовська Т. Трактуння поняття «право на екологічну інформацію». *Наукова бібліотека Віче*. 2010. Вип. 4.
9. Горбачёв А.Н. Некоторые проблемы реализации права граждан Российской Федерации на экологическую информацию. *Образование и общество*. 1999. С. 25.
10. Шурупова К.В. Відмова від надання чи несвоєчасне надання екологічної інформації. *Ученые записки Таврийского национального университета им. В.И. Вернадского*. Серия: Юрид. науки. 2013. Т. 26 (65), № 1. С. 119–128.
11. Тарасова В.В. Т 19 Екологічна статистика. Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 392 с.
12. Бельский К.С. Методология и метод познания в праве (общетеоретические аспекты). *Юридическое образование и наука*. 2010. № 3. С. 39.
13. Тилле А.А., Швеков Г.В. Сравнительный метод в юридических дисциплинах. Москва : Высшая школа, 1978 (1973). С. 11–12.
14. Козак З.Я. Доступ до екологічної інформації. Посібник. Львів, 2006. С. 56.
15. Кутузов В.И. Доступ к экологической информации: правовые аспекты / В.И. Кутузов, А.А. Попов. Брянск, 2004. 22 с.
16. Юридична енциклопедія : в 6 т. / За загал. ред. Ю.С. Шемшученко та ін. Київ, 1998.